

Báger Gusztáv:

A lélek álommámora

Varga Csaba: Megváltó szerelem

Aki ismeri Varga Csaba korábbi munkáit, tudja, hogy számára az írás nemcsak a ráció és a fantázia eszményi egymásba simulása, hanem egyfajta rítus, a szellem felékesítése, vagy az ő szavaival élve, a lélek álommámora.

Hasonló attitűd működik szövegeiben, mint a népmesékben és a mítoszokban. A szavaknak elektromos töltésük van, a mondandó nemcsak a tiszta ész tápláléka, hanem a tudatalatti és a természetfölötti pingpong csatája. A textus a szívbe akar hatolni, egészen a lélek és a szellem legmélyebb régióiba. Hogy mennyiben éri el ez a nemes szándék nagyratörő célját, azt a befogadó ítéli meg. Aki olvas. Aki rezonál.

A recenzens először arra a kérdésre keresi a választ, miféle szerelem ez, amely ennyire magasztos módon tudja artikulálni önnön státuszát? A válasz a címben rejlik. Megváltó szerelem. S nem kis tét, amit fölállal.

De tudunk-e vele mit kezdeni bornírt processzusokkal teli, profán világunkban? Van-e elég helye a szentségnek, az elválasztottságnak ebben az emelkedettség-idegen kontextusban? Ami a technikát, a testet és az anyagiságot állítja a centrumba, a lelki-szellemi értékválasztás helyett. A versek, ódák, himnuszok jelentéstartalma egyértelműen arról tanúskodik, hogy van jogosultsága ennek az erudíciónak.

Az önközpontú emberek, ha problémáik támadnak, szinte rabszolgaivá válnak a gondoknak. S minél inkább a sebet, a hibát tanulmányozzák, annál inkább a félelem hálója fonja be őket. Épp ezt mutatja be a kötet, hogy az egocentrizmusból a megváltás adja a kiutat. Az önmegtágadás lehetne számukra a kiút, de saját erőből képtelenség megtenni.

Tehát a megváltás, mint paradigma. Szépen kirajzolódik a szövegekben, mint aranygyűrűn a gravírozás. Hogy a megváltás tulajdonképpen szabadítás, kiváltás a fogságból, amibe az ember az eredendő bűn és a társadalmi működés miatt belesodortatik. Érzékeltetik a szövegek, hogy az individuum egy sötét lepel alá születik, amit csak szellemi erő távolíthat el.

Fogságba esünk, mihelyst világra jövünk. S az önmegváltás, tudjuk, nem működik, illúzió. Ki kell engesztelni a teremtőt, hogy újra gyermekének tekintse a kelepcébe csalt

embert. Kell egy erő, egy személy, Aki belép a képbe és kihozza a börtönből a lelket. Ez tehát a megváltó szerelem célja. A megváltó odaadja, amije van. Az Ő tökéletességét, az ő erejét, hogy magára vegye egyúttal a másik gyarlóságát, esendőségét. Így egy csere történik, a romolhatatlan fölveszi a romlandó ruháját, sorsát, egyszersmind felöltözteti a másikat a saját énjébe. Az esendő bűnös pedig elfogadja, amit kap. Engedelmesen hozzáadja a hitét a megváltáshoz. Mert neki csak az van. A hit, ami nem cselekedet. Ajándék, karizma. Ez Isten jóindulata, hogy megengedte a megváltást.

A megváltás feltétele az áldozat. Hogy a bűnös ne haljon meg, valakinek helyettesítő áldozatot kell bemutatnia. Egy olyan személynek, aki elfogadható Isten előtt. Hogy mi teszi elfogadhatóvá az áldozót, azt minden vallás másként látja. A legelfogadottabb áldozat-rítus szerint az áldozatot bemutató papnak *tisztának* kell lennie. S hogy mit értünk rituális tisztaság alatt, erről is megoszlanak a vélemények. De egy biztos, amit feláldoz az ember az engesztelés céljára, akár állatról, akár emberről van szó, *tökéletesnek*, épnek és hibátlannak kell lennie, s ezen már mindenki ugyanazt érti. Az áldozati bárány nem lehet sánta, vak vagy kerge. Egészségesnek kell lennie. Varga Csaba áldozati báránya a vers. A szöveg. Erről pedig elmondhatjuk, hogy nincs benne tisztátalan elem. Jól átgondolt minden sora.

Érdekes, hogy a tradíció nem az áldozatot végző iránt támasztja azt a feltételt, hogy tökéletes legyen, hanem az áldozat tárgyát emeli ki. Miért? Mert, aki ebben a világban forgolódik, testben, bármennyire vigyáz, összekoszolódik. Akárhogy vigyáz magára, nem megy sehová, ahol bűn van, a gondolatokon keresztül is bejön a szobába a rossz. Lehetetlen, hogy az áldozatot bemutató, pap vagy költő, tökéletes legyen.

Varga Csaba alázattal beismeri, hogy esendő. Istentől várja a csodát, válaszként az áldozati rítusára, nem maga akarja (nem is tudná) produkálni a transzcendens eredményt. A kék ég fölötti szférától várja és kapja a választ.

*

A szerelemnek ez a legteljesebb kifejeződése. Az áldozat. Ezt a maradéktalan odaadást ábrázolja a könyv legtöbb verse. Több szálon, több oldalról közelíti meg a lényegi mozzanatot. Jól kifejezi *Az eredendő vágy* című költemény, hogy az „ölbe” való hazaérkezés kigyógyítja az ént tévelygő táncából. (A bűnösség az áldozat során átmegy a feláldozandó állatra, az ártatlanság pedig visszaszáll Isten érintése nyomán a szertartást végző személyre. Vagy arra, akiért történik a rítus.)

S ezek után kiáradhat az *öntompítások nélküli szeretet*. S így találják meg egymásban az Ég-mindenséget. Szép és logikus út. Lélektől lélekgig. Ahogy Tóth Árpád hajdan megírta.

A kötet egyik legpontosabb és legpompásabb lélekrajza a *Szeretetyolcsba* című szöveg-mű. „Az Önvalóm vékony virágnádszál. Ha hajnalonta kinyitja új szirmait, beragyogja az ölelő Tejútasszonyt.” Mindenütt ott pulzál a sorok között az érzékiség és a testiséget felülíró agapé, a tiszta szeretet. S gyakran az újjászületés, az ölelés, az átbújás, az érintés hozza el az új gondolatot és érzést.

A képekönnyv másik nagy verse az *Álomámor ébren*. A tér-idő dimenzió ábrázolását kitűnően ütközteti a szerzői én a test-szellem bipolaritással. És bemutatja azt a képzelt-átélt mozzanatot, amikor a lélek kibújik a bordák alól és elindul a Mindenségben. Megkapó és jól felépített szöveg.

A két aranyszív, Az összeölelő megváltás, A jelenhit, A mennyei kaptár, mind fontos állomásai egy végiggondolt útnak. A szerző saját megváltást talált. Mondhatnánk, bár ez a megváltás-leírás, tulajdonképpen a bibliainak egyfajta újraírása, egyfajta gnosztikus gesztus. De annál mégis több.

Érződik a habitus mély őszintesége, izzása. *A pohár átváltozásai* például az úrvacsorára utal, Jézus véérére. Finoman, áttételesen. A megváltás vér nélkül képtelenség. Vérontás nélkül nincs bűnbocsánat. Nekem erről szól a kiengesztelődés. És valószínű, hogy minden olvasóban másként fog kirajzolódni az olvasat. *A Világvesztés – életnyerés* is tulajdonképpen egy intertextuális kísérlet. Összeegyeztetni a világképeket, békévé oldani az emlékezést. József Attila szavaival.

Ha prozódiai és grammatikai szempontból pillantunk rá a szövegekre, akkor ez az első „dal” kapja a csúcspdísz. *A Megérkezett belém az Aranykor érzete*. „A szívforrás tornáca” és az „égi tölgyfák mosolygása” valóban felidézik a félelemmentesség színaranyát. És végig a Mennyei Atya, az Isten személye kapja a méltatást, így tekinthető ez az óda egyfajta zsoltárként, himnuszaként, amely permanensen magas hőfokon tartja az ihletettséget. Ugyanakkor Varga Csaba azt a fajta modalitást és hagyományt folytatja, amit Juhász Ferenc vezetett be a magyar irodalom kulisszái közé. Ebben a kontextusban nincs szükség a distanciára, a hódolat és az imádat átcsap extatikus beszédbe. Ebben a műfajban Varga Csaba valóban egységes, organikus életművet épít.

„Új panorámát nyit és teremt”, ahogy a *Ha a mélységből éled*, az Ikervers írja, maga a költő is világokat alkot, ahogy a lent és a fent játékában ütközteti a beteljesületlenséget az abszolútummal és a totalitással, tehát az igazi beteljesülés élményével.

Ugyanez mondható el a többi darabról is. Csak a szó-ruha színe, mintája más, a stílus és a szellemiség ugyanaz. De ez nem baj egy erős beszédmód esetében, az önazonosság a szerkezet záloga. Ez szerzői erény. Mégis, a sok superlatívusz után jó volna olykor egy kis szünet. Ennél a versnél az olvasó így egy szakrális templomtér foglyaként szorong. A mezei olvasó számára ebben a tudatfolyamban túl sok az aranyozás, a mirha.

A *Bíbormindenség* az átlényegült világosság bemutatásaként viszont kételyeit és kérdéseit is felfedi. Üdítő mozzanat ez a balladai magasröptűség stációi után. A szerzői én megtorpan. Bevallja, hogy esendő. És megosztja a dilemmákat, amikkel viaskodik. Valóban csak hangtalan üresség volna a csend? Vagy a láthatatlan Isten örök izzása rejlik mögötte? Jó kérdés. Nekünk kell megtalálni benne azt a teret, amit betölthetünk szeretettel.

Az *Álmodd meg, ami az álmodon túl van* kitűnően építi fel az ismétlődő érzések szópalotáját. A lényeg, hogy magát a káprázatot szeretné fizikai valóságként átélni. S ezt a vágyát, óháját osztja meg az olvasóval. Hogy ne csak a szavak szikrázzanak fel, hanem maga a lét is. A vers belelépjen a valóságunkba, a szellem átvigye az érzést a versből a szívünkbe. Nagyigényű, ténylegesen kozmikus távlatokat nyitó szöveg ez is.

A sárgarigók szerelméről íródott, *A sárgarigópár és az égi sas* című mű az allegorikus szerelmes versek jó példája. S annál egy kicsit több is. Jó érzéssel szemléli és szemlélteti az egybekelés nehézségeit. A sötétség és a gonosz erők akadályozó munkáját. De itt is felemelkedik a textus. Van mindenki számára a mindennapi harchoz egy segítség. Isten.

Az *Ánánda Mária Magdolnaként* egy szép gospel. A nőiesség, a női attribútum előtt való hódolás, imádás rítusa. „Békességpalást.” Mondhatnánk a költemény szavával. És tényleg: a használt képek itt egy új ötvözetet alkotnak, s a vallási metaforák egymásra találnak.

Nem tudni, mit szólnának hozzá a radikális buddhisták vagy az ortodox katolikusok? Mert bármennyire is szép szándék vezeti a szerzőt, a két vallási nézőpont és szimbolikus alak összeházasítása ordító ellentét. De a mű kibírja. A művészet képes egybeforrasztani egybevarrni a kibékíthetetlennek tűnő hagyomány-fragmentumokat is. Bátor és szubtilis jelenség ez az univerzalitást tükröző intuíció, a mítoszok keverése, elegyítése ugyan mindig

robbanótölteteket szült. DE: építő és nemes szándék kápráztatja el ezzel az olvasót, szinte tűzijátékot *celebrálva* a szavakból. Amiket eddig imígyen, erre a célra még nem próbált meg *felhasználni* senki. Kívánom, hogy legyenek ennek a „felhasználásnak” élvező műértői, olvasói és befogadói is.

Még ha vallási köntösben jönnek is elénk a metonímiák, a „belső ember” kifűzi a héjból a szubsztanciát. Megpillantja a forma mögött a dallamot. Aki nyitott a filozófiára és a kontemplációra, megtalálja ebben a beszédmódban az éltető spiritusz sugallatát.

*

A kötet színpompában tündöklő *illusztrációi, képes versei*, amelyek szintén a szerző munkái és montázsai, hitelesen egészítik ki a betűsorok tartalmi üzenetét, mintegy olajat öntenek a tűzre, fellobbantják a lelkesedést a befogadóban.

A vizuális megjelenítés organikusan illeszkedik a szemantika és a grammatika szabad vegyértékeihez. Az *Aranykori szerelem modell* pedig egy ábra, egy szemléltető mátrix. Mintha a szenvedélyt akarná geometrikus alakzatokba tördelni a költő. Hogyan kell? Lehet-e eljutni a testi örömeiken keresztül a lelki-szellemi beteljesedésig? Fantasztikus akarása ez a hitnek és a lelkesedésnek.

Talán a hagyományos szövegeken felnőtt befogadó idegenkedik az ilyen megjelenítéstől, de én örömmel vettem tudomásul ezt a kísérletet is. A szerző képes versei és modellje előmozdítják a sokoldalú gondolkodást és az érzelmi azonosulást. Akár annak idején Tamkó Sirató Károly, Kassák Lajos, vagy Apollinaire szökőkútjai és virágszirmai. A recepció gazdagodik az ilyen és az ehhez hasonló ábrázolások során.

Varga Csaba intertextuális képversei, zenélő szövegfolyamai összekapcsolják az olvasót az irodalomtörténet és a történetelmélet legnemesebb korszakaival. Eszünkbe juttatja örökös tartozásunk a természet (feletti) és az embertársaink iránt.

Amit tehetünk, az nem más, mint az Agapé! Tartozunk egymásnak a szeretettel, hogy elviselhetővé váljon a fizikai fájdalom és a napi gyarlóságok. A megaláztatások, a frusztrációk orvoslása a szívben kezdődik. Ha ott fölépül az önfeláldozás-erőd, a létünk értelmet nyer. Valóban a szeretet legmagasabb szintje, a *szerelem* lehet az állapot, amely kirántja a másikat a depresszióból, a kétségbeesésből. Ezt tudatosítja a költő.

S maga az áldozati „állat”, a vers mutatja meg, mit kell tennünk az oltár előtt. *Igent kell mondanunk a Másikra.* Ahogy Levinas, a *Totalitás és a végtelen* filozófusa mondta. S ha ez megtörténik, az egybekelés következménye a boldog élet lehet.

Köszönjük ezt az élményt Varga Csabának.